

Бүгү күштү СЭКП-нин XXI съездизинин шиитпирлерин күүседиринче!

Областың ажилчын болгаш көдээ корреспондентилеринин ийиги съездизи

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилеринин ийиги область съездизи апрель 3-те Кызыл хоорайга болуп эрктен. Съездизи СЭКП-нин XXI съездизинин шиитпирлеринге холбаштыр областтын ажилчын болгаш көдээ корреспондентилеринин сорулгаларынын дугайында СЭКП Тыва обкомунун пропаганда болгаш агитация кидизинин эргелекчеси эш Н. Антипина илеткелген.

СЭКП-нин элестик чок XXI съездизинин ажыдап кылган коммунист тургузушкуну калбартырынын өндүр чагай программаны чурттуу буюручу күштерин бүгү тала-биле көдүрүп тургаш, аар улетүрүп колдадыр хөгжүдеринге үндөзүлөш, коммунизмдин материал-экономикага баазанын тургузарына база капиталист чурттар-биле тайбын экономикаштыр чарышка Совет Эвиленин тилектерин хандырынып шиитпирлэп башыны бээр дээрин илеткелч болгаш санал берген делегаттар онзалан демдегелген.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилеринин шимчээшкени сөөлү чылдарда область уулу-биле калбарган. Оон түнел-инде солуннар болгаш радио дамчыдылганын редакциянынга кирип турар чагаларын саны көвүдөн болгаш шыдары беден. Партиязын болгаш чакыткыч бүгү совет улуустун мурунда салып турар сорулгаларын, ил алынып партиязын XXI съездизинин шиитпирлерин пропагандалаар талазы-биле ажилчын болгаш көдээ корреспондентилеринин парлагга ажилына улуз күш болу бергенни съезд айтканы.

Делегаттарынн съездге саналдары болгаш областтын бүгү ажилчын база көдээ корреспондентилеринин съездизин кыйгыры богушту номерде парлагтынган.

Хана парлаггазынын роллун бедидер

Хана парлаггазын буюрулгелеринин, сөөлүлөрүн, колбартырынын болгаш албан чараларын ажилчын-га чедикшилерин болгаш четкестерин илереттинген, мурнакчыларын ажил тургузулгаларын боттарынын арыннарынга бижип, ажил кылбас чагга кижилерин болгаш ажилда буюрулгелерин чоруктары сойгаллап шүтүмчүлүк турар. Хана парлаггазынын шак мындай бай-дамы удуз ажил-агылдын план-ныг сорулгаларын чедикшилерин күүсидеринге болгаш партиязын XXI съездизинин шиитпирлерин амдыралга боттандырыныч чонун паритеттүг чорун буюрунине улуз ролду ойнал турар. Мындай болжа-даа хана парлаггазынын ажилында улуз четкестер бар болу турарын санал берген делегаттар илереткен.

Барыны-Лемчи районда «Бар-лык» совхозта хана парлаггазынын ажилын партия, профсоюз болгаш комсомол организациялары удурушкан кылган-биле бо чылын чалгыс-даа номер үнөзүлөш совхоз-ту мал эччин делегат эш И. Кем-бу шүтүмчүлүк. Хана солуннары болгаш агитхуудустар үнөшү турар-биле совхозтун ажилында чедикшилерин болгаш четкестерин, мурнакчы кижилерин болгаш олар-нын ажил дуржулгаларын ажил-чылар чүткө хурадалардан билип ап турар.

Ажылда четкестерин болгаш мурнакчы кижилерин күш-ажи-лык чедикшилерин-биле белегетте-тинип алган, ажил кылбайн чо-руур чагга кижилерин сойгаллап илеретип, ажилда бар четкестерин эдил алынып улуз ролду ойнар хана парлаггазын доктамаа үндү-рүп турары эргежок чутула—деп Комбу чугаалаан.

Чеди чыл иланинда көрдүгөн областтың удуз ажил-агылдын сорулгаларын адыр-адыр айы-биле калбартыр тайылбырлап, солуннар-га чымырдынын эш Комбу саналдап болгаш оон саванын съезд дөткөз.

СЭКП-ниң буур райкомунун про-паганда болгаш агитация кидизин база колхозтарда болган албан чер-леринде партия өгө, организация-лар хана парлаггазынче кичээл-гей салбайн турарын Тоготкан шкөөлөзүн башкы делегат эш Т. Сандан шымын шүтүмчүлүк. Партия райкомунда болгаш рай-күсөөмдө партия, профсоюз ор-ганизацияларынын органы хана со-луннары база райондун кулдуу

башкында хана солун доктамаа аес үнүп турла, а колхозтарда хана парлаггазынын ажилын он-да байг дээрин саналынга ба-дыткан.

Эш Сандан солун таралдылган-да улуз четкестерин барычче кичээлге салган. Областан почта хүн бүрү район төвүнде барып тур-да-да солуннар колхозтарга оза-дал чедип турар. Ирак «Ылым-тук» болгаш «Тоготкан» колхоз-тарга болгаш, район төвүндө үш километр черде «Коммунизмче орук» колхозка белин почта озадан баар. Ирак одакларда малчынар ай-ай-биле чагылдарын албайн турарын эш Сандан тодартай фак-тыларга чугаалаан.

Област солуннарынын редак-цияларынын ажилдарынын көдээ корреспондентилерин чагаларын озадылган солунга үндүрүп турарын болгаш авторларынга ий-үш ай болгаш харылаан турарын санал берген делегаттар шүтүмчүлүк. Шак мындай бойдалар авторларга таарымча чок чоруктары болдура бээр болгаш көдээ корреспондентилерин илдепкелч чорун кудула-нып турар—деп эш Сандан шүтүм-чүлүк.

Танды районда «Тинделге» сов-хозтан келген бижичи эш С. Ондар буюнун саналынга СЭКП Танды райкомунун болгаш район Советиниң органы «Коммунизм» солун-нуң арыннарынга мурнакчы мал-чынарнын болгаш механизаторлар-нын ажил дуржулгаларын доктамаа чырытканын турарын айткан, чакы хону ажилында белегеткин болгаш куурулардан бекке дүжүт дөш коммунист күш-агылдын бригадын совхозта тургустунганын област болгаш район солуннары арыннарынга чырытканын, радио-га дамчытканынын база совхоз-тарын аралында социалист чар-ыштын түнөлдөрү солуннарына үн-мөй турарын демдегелген.

Эш Ондар хана солунунун ажи-лынче кичээлге салган. Совхозта хана солун болгаш агитхуудус үн-мөй турарын чугаалаан, хана парлаггазынын ажилында чедикши-рин партия организациялары уду-рутулган экидерин демдегелген. Совхозта партия өгө организациянын хана солунунун ажилына үндү-рулган компартиянын хана-ор-дар материал бижиче, хана пар-лаггазынын ажилына киришсе апартанын чугаалаан.

Массалыг ажилды чогуур денелче көдүрер

Област болгаш районнар солун-нарын база радио дамчыдылган-нын редакциялары, чедикши партия организациялары сөөлү тө-де ажилчын болгаш көдээ корреспондентилер-биле чамдык ажилды чоруткан болжа-даа массалыг аес болу турарын съезд демдегелген. Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерин сорулгаларын семина-лары, кичээлдерин организациятын-май келген. Оон түнелинде редак-цияларга кирип турар мате-риалдарын шыныры куду, мур-накчыларын ажил дуржулгалары четке илереттинген болу турар.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер-биле ажил Сүт-Ха районда чоруттунмай турарын, партиязын Сүт-Ха райкомунун пропаганда болгаш агитация кидизинин эргелекчеси эш М. Дам-дын бодунун саналына минип чугаалаан. Көдээ корреспондентилерин шимчөөшкени улам-на кал-бартыр, солун ажилында оларын кижилегин илдепкелч тыва, ажилчын болгаш көдээ корреспондентилер-биле массалыг ажилды доктамаа чорудар редакциялар-да болгаш чедикши партия ор-ганизацияларында съездизин кл-жичилерин негел. Област солун-

нарынн редакцияларынын ажил-дарынын, оларын районнарда боттарынын корреспондентилерин ажилчын болгаш көдээ корреспондентилер-биле ажилды чорутуу, оларга боттарынын сөөлөрүн бе-рин чорутуу болжа, автор активтин саны көвүдөр болгаш оларын бижип турар материалдарын шы-нары бедир, ажил-агылды чедикши-лер болгаш четкестер, мур-накчы кижилерин ажил дуржул-галары солуннарын арыннарынга чогуур үнөшкө чырытканын, радио-га дамчытканын дээрин эш М. Дам-дын, СЭКП Кызыл хооромунун сек-ретары эш Н. Курбатский болгаш өскөдөр-даа саналдарында демдеген турганнар.

Тес-Хем районун Ленин аттыг колхозундан келген бижичи эш С. Сырат-оол көдээ корреспондентилер-биле массалыг ажил чорутту-нун турга-даа, оларын-биле хүн бүрүн харылааны болу чага-лар-биле ажилда редакцияларда четкестер барын чикектерге көр-гүзүп шүтүмчүлүк. — 1958 чылда областтың национал театрынын болгаш Красноярскийден келген цирк артистеринин бистик колхозка өн-күгүсүнн бижиримге «Шың» солун редакциясынын ажилдары-

лары «Силерин материалдар ар-тистерин Бай-Тайга районга чо-раалы-биле дакпыр болган»—деп хары берген деп эш Сырат-оол чугаалаан. Мындай бойдалар ажилчын болгаш көдээ корреспондентилер-биле ажилды кошкан чедикши турарын санал берген делегаттар боттарынын саналдары-нга чугаалап турганнар.

СЭКП Улуз-Хем райкомунун про-паганда болгаш агитация кидизин эргелекчеси эш И. Парфенов авторларын материалдарын үт-

Улуз көдүрүлүшкүн

Бай-Тайга районун Сталин аттыг колхозундан келген бижичи эш Х. Кара-оол, «Малчын» колхоз-тан келген эш С. Самбуу олар хамаарышкан артелдеринде ажил-чыларын СЭКП-ниң XXI съездизинин шиитпирлерин амдыралга боттандырып дөш бекке көдүр-үшкүнүн ажилдан турарын чуга-алааннар. Ук колхозтарда ажил-агылдын кол адыры мал ажилы, колхозчуларын хой нуруушунуң аал ажилында хаара туттунган болгаш эртен кылса уагерлат белегеткин-биле түс-түс колхоз-тарда мал кыштан хуш ажил, мал чедикши кураалдарынын хуш-биле барын онзалан демдегелген.

Сталин аттыг колхозтун сүт-ба-ран фермазында бызаа ажагыны комсомолчу Кыч-оол онзалган ажил-чын кылмак күсөөлү, хой-интин ажилында илдепкелч кыргаш турар. Ол колхозтун улуз биргала-ан 1959 чылдын тулгуларында хер-регелер 3 муң кубометр кышты бе-леткеш, оон нуруулайын түдүт шөлдөрүн чедип ап, ам чурт-таланын 7 бажынарын болгаш мал жазаларын тулуун кылы-ры-биле ажилдан киришкен.

Үстүнде иштер болгаш Чөөл-Хемчик районун «Искра» колхоз-ундан келген бижичи эш М. Мажаа колхозу маскан шүтүрү ажил-дарында болгаш, район солуннары болгаш түс черлерде хана парлаг-газынын улуз салдарын чедип турарын чугаалааннар.

Харылзааны экижидер

Съездге санал берген чамдык колхозтарда радио дамчыдылган-нын үстүп, почта чедикшилерин саалдан турарын байдалычче ху-раалын кижилеринин кичээл-гын угулдуларган. Илангыя радио дамчыдылган редакциянын кол редактору эш Д. Тарнаа бодунун саналында колхозчуларын бажы-нарында нуруулайын радио кичи-ринген, улуз Төвөн чурттуг булуң бурдузун болгаш област төвүндө дамчыдылган олар дыңнаар арга-лы болганын чугаалаан.

Радио дыңнакчылар редакция-биле чок харылзаалык, анда автор-лар үргүчү нежеки, социалист лөдө ажил-агыл болгаш буюрул-гелерин хөгжүдүлгө дугайында чагаларын бижип турар. Мурунку чылга деңгээрде редакция эртен чылын 500 чагалын хойнү ап, 12 керек черге дыңнакчылар телефе-рениларын эрттерген. Буур район-дан эш Т. Сандан, Улуз-Хемден эш

ка-шынын өскөртүп, бижикчи-лерин боттарынын сөс-доман бары-малаалайын ажилдан кылгаш со-луннарга үндүрүп чоруктар об-ласт болгаш район солуннарынн редакцияларында аяас аес барын шүтүмчүлүк.

Ажылчын болгаш көдээ кор-респондентилерин сөс-доман бары-малаалап, бижиттинип турар мате-риалдарын утла-шынын, сөөн көдээ човга бижитип бодулары улуз ажитыг болурунче эш Пар-фенов кичээлге салган.

Бистик колхозтун фермалары ку-гурузаны мал чедикши калбаа-биле ажилдап турар, ынчанга илде-терин сүткүтүрүлбөн, мал хүр-Маланга хааннарынын семис, шыныра аажок, а кожаныс «Оста-брь 30 чылы» колхоз фермаларга мадын ажил-челнин таарыштырбай, ажаалгын кошканын турарында оон хааннары арган, артында-ла дүтү сазы сарыг деп эш Мажаа са-налынга шүтүмчүлүк.

Ол колхозтарда бүгү күшүн үн-дүрүп, ажил ажилдап турарларын мактап, оларын дуржулгаларын алы-ры сөөлөп база артыг буюрул-гелерин киришсе ий-чактыс чаг-галарын хана парлаггазында чид-биле шүтүмчүлүк, чуруп турар-дык дөштүг болуп турарын санал берген илереткен.

— Солуну бижичи кластаар, хана парлаггазында эгелеш об-ласт солуннарынга чедип бижичи-лер хой болган тулум солун чога-ла чедип, аны-агы текарларга бижиттинген турар-биле масега сонургайчыг болуру чугаажок. Мынчанга ажилчын болгаш көдээ корреспондентилер бо херекте бот-тары мурунку олуруга тургузу-биле чергелештир ботталарда, фермаларда хана солуннарынн, агитхуудустарын үргүчүлүн бижикчилер болурунче масаны кал-баа-биле кириштеринге эгелек-чилер болурун үстүнде бижикчилер кыйгырган.

И. Доржу, Тодулан эш С. Галкин, Кызыл хоорайдан эш Н. Тымчук болгаш оон-даа өскөдөр радио дам-чыдылганын илдепкелч кыргаш, аны-агы текарларга чагаларын бижип турарын ол демдегелген.

Эки чүдөр-биле чергелештир чамдык Улуз-Хем, Бай-Тайга, Эриш районнарын харылааа контрала-ры колхозтарга радио кичирде эчи-линге чедип, баштайгы 20—30 бажынарга кичирге өскөдөр ради-окуштын каал, чамдык урел-ген шүтүмчү чыл-чымы-биле кыл-байн баар чоруктарын ол шүтүм-чүлүк.

Соварт шкөөлөзүн дыңнакчы эш Б. Карашпай бодунун саналы-нга Каз-Хем районун «Октябрь 30 чылы» колхозтун ираксы одак-ларда малчынарынн чагактан солуннары ай ажил хуусаа эртен-де чедип турарын көчүгү четпес деп демдегелген.

Сүмележири чугула

Чонун кулдурутуп башкылаа бе-диринге СЭКП-ниң XXI съездизин улуз кичээлге салган деп нацпо-нал хөгжүм ший театрынын ди-ректору эш Молчанов чугаалаан. Апрель 1-ден эгелеп национал ший театрын хөгжүм, ший театры кыл-дыр өгө организациянын ол дың-наткан.

Бистик чамдык журналистерине үткен чаа шийлерин ийи, чалгыс көп көргөш, чонун күн дыңнап, журналистерин хураалыга чугаа-лашпай-на бодуну көргөш, бил-ген-биле парлап, чамдык ший-ниц утказын алган дүжүрү бижип-биле кылгаарлаттына бээр кичи-гүт хомудангы. Бир тээ шак мындай чүдүлдерге рецензия бижип дөшкө оон артистер четпес черин өөрөнч алыр кылдыр тодар-гай илеретип бижип чугула не-геттинип турар.

Сөөлү үдө театр орус, тыва дыл кырынга эвеш аес шийлер-ни сенага үндүргөн. «Тыванын амыктары» солунун ажилда-чылары помчукчуларынга оон чал-гызын-даа чугаалаанын редакция-нын ажилынын бо талазы-биле четкестер херечален турар деп ол шүтүмчүлүк.

Шүтүмчүлөдиг материалдарны дээштиг болдулар

Ажылчын болгаш көдээ кор-респондентилерин шүтүмчүлөдиг ча-галарынн чангыс-даа халас барбаны дөш Коммунист пар-тия улуз кичээлге салып, шүтүмчүлөдиг материалдарын дөштүг болдуларын чедикши партия ор-ганизацияларында дагын келген болгаш дагын турганнар.

Мындай болжа-даа шүтүмчүлөдиг материалдарын ийи-биле ажил-агыл болгаш кулдура тургузуш-кунда четкестерин эдил азыр талазы-биле кемчел алдындай баар чоруктар үргүчүлөшкөн. Эртен чылын «Шың» солун редак-циясы Би-Хемини партия, совет организацияларыне шүтүмчүлөдиг 13 материал чоруткан чалгыс ху-рамы алган. СЭКП райком 8 ма-териалга амдыга чедип хары бер-банын илеткелч демдегелген.

шиитпирлерин күүседиринче!

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилеринин ийиги область съездизинин киржикчилеринин

Тыва автономнуг областың бүгү ажилчын болгаш көдээ корреспондентилеринге

КЫЙГЫРЫ

Эргим эштер!

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер бистерин ийиги область съездизин совет кижилерин улуз патриот кулдурушкунун хүнеринде чымылган. Төрөн Коммунист партиянын болгаш Совет чакты догдалыр сыры каттышкан ажилчылар, колхозчу-лар болгаш интеллигенция СЭКП-нин XXI съездизин салган улуз сорулгаларын боттандыра дөш кы-зымак ажилдап турар.

Чурттуг буюручу күштеринин оуладзынын улуз калбарышкын, коммунизмдин материал-техникат баазанын тургузарын Коммунист партия чеди чыл планыга төлөвлөш болгаш капиталист чурттар-биле экономиктиг тайбын чарышка тилелгени хандыра-рычче совет улуз кыйгырган.

Ажыл-агыл болгаш кулдура тургузушкунуңа, ажил чоннарын коммунист кижилегизинге чаа чедикшилер дөш демселег бистин солуннарыс болгаш радиоууз чугула ролду ойнар хулаагелгел. СЭКП-ниң XXI съездизинин салганы коммунист тургузушкунуң чаа улуз сорулгалары бистин солунна-рын ажил шийтеринге ажилдерин, оларын коллек-тивтиг пропаганда, агитаторлар болгаш массалар-нын организациялары болу ролун бедирин негеп турар. Солун буруу, оон автор актив—хой-инти кор-респондентилер болу калбак болган тулум-на ол ролду чедикшилер күсөөлү шылар. Партиязын XXI съездизинин төбүлүг шиитпирлерин чедикшилерин күс-сөдир таалазы-биле партия организацияларына, ажил-чы чоннарын коллективтеринге илдепкелч болгаш бу-гу талазы дулааларында артык чутула, эч харым-салгалыг хулаагел бистин солуннарыска, бүгү ажил-чын болгаш көдээ корреспондентилерге ам чок.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерин ийи-ги область съездизинин киржикчилер бистер бо чеди чылда областтын экономиказынын болгаш кулдуразы-нын улам ийи-ги кулдурушкуну дөш демселег СЭКП-ниң XXI съездизинин шиитпирлерин-биле хол-баштыр парлаггазын болгаш ажилчын, көдээ кор-респондентилерин сорулгаларын чугаалажып көргөш, ажил-агыл болгаш кулдура тургузушкунуң чаа чедикши-лер дөш, чеди чыл планынын онзалдарын хуу-саа бетинде күсөөдир дөш улам илдепкелч демселе-жирине Тыванын бүгү ажилчын болгаш көдээ кор-респондентилер кыйгырып тур бис.

Областың көдээ ажил-агылдын ажил-ышларын мурунда улуз сорулгалар туруп турар. Бистик ху-лаагелсиз болжа, чакса белекелди хайгааралга алыр, бедик дүжүтү алдынга эргежок чутула байдалдар-ын тургузары болу. Тракторлары болгаш көдээ ажил-агыл машиналарын бедик шынарлыг септээр, урезинерин белектер, чедикшилерин ховулар-же сөөртүр, сугарылга чедикши белектер болгаш септээр, колхозчуларын, совхозтарын болгаш МТС-тер ажилдарынын агротехникти өрөдөлгезин организациялар, көдээ ажил-агыл кулдураларын, ылангыя кукурузаны ажилдап кылырынн дөштүгел-гел чак метолдарын өөренир—чакса белекелди бо бүгү унестоктары болгаш чакы тарылааны үргүчү чымырды ажилчын болгаш көдээ корреспондентилер-нин кичээлгенин төвүнде турар ужурут.

Тыванын көдээ ажил-агылдын кол адыры болу мал ажилын хөгжүдүлгенин талазы-биле колхозтар-нын болгаш совхозтарын мурунда харысалгалыг со-рулгалар туруп турар. Бо чылын колхозчулар, совхоз-тар ажилдарынын бот буюрун 1,6 катан, сүт бол-гаш дүк буюрун 1,3 катан көвүдөсир болгаш инти-ниг малынын баш санын элээн өстүрерин хандыра дөш демсележ. Элээн хой ажил-агылдарын 1958 чылда чедип алган эки түнөлдөр бола малдын баш санын улам ийи шиитпирин көвүдөсирин, оон про-дуктууун бедиринин улуз кулазыларынын дугай-гы херечален турар.

Ам мал ажилында—мал кышгааламышкын доо-зар болгаш массалыг оодааларын харысалгалыг үе эгелеш. Областын малчылары улуз болгаш чаш малдын баш санын бурун катгалал алыр дөш, чакы айларда бедик сүт саалдарын алыр дөш социали-ст чарышты калбартып турар.

1959 чылда алган хулаагелдерин чедикшилерин күс-сөдир дөш мал ажилын фермаларынн бүгү ажил-дары социалист чарыштын илдепкелч киржик-чилер болган турарын чеди алырче ажилчын бол-гаш көдээ корреспондентилерин кыйгырып тур бис. Мурнакчы саанчыларын, бызаа ажаакчыларын, икк кадарчыларын, хойжуларын, хаан ажаакчы-ларын, чылгычтарын дуржулазын шудуру өөр-нөк, база оларын дугайында бистик парлаггазын арыннарынга чугаалаан.

Бо чеди чылда Тыванын улетүр ажилдарынын мурунда чугула болу хулаагел сорулгалар сал-дыган. Хой-хой улетүр буюрулгелерин коллектив-тер социалист чарышты калбарткан, чеди чыл пла-нын хуусаа бетинде күсөөдир дөш демсележ турар. Олар продукциянын шынарын бедипн база бот-үнөш

АЖЫЛЧЫН БОЛГаш КӨДЭЭ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИНИ

ИЙИГИ ОБЛАСТЪ СЪЕЗДИЗИНИ КИРЖИКЧИЛЕРИ БИР ҮН-БИЛЕ ХҮЛЭЭП АЛГАН.

Кызыл хоорай. 1959 чыл, апрель 3.

Област солуннарын болгаш радио дамчы-дылганын редакциянын боттарынын кор-респондентилер ажилчын болгаш көдээ кор-респондентилер биле харылааны кошмак ту-дуп, оларын чурттан, ажилдап турар чед-ликте ажил-агыл болгаш кулдура тургу-зушкунуң айттырылар болгаш мурнакчы кижилерин ажилында чедикшилерин кал-чаар чымырдын эки сүмелеп шыдавын турар-ын санал берген делегаттар шүтүмчүлүк.

Корреспондентилер ажилчын болгаш көдээ

чингедип турар. Оон-биле кады тода ажилды тургу-с-паан, ажилга далажып дүвүрүр чорукту бодуру, дериг-херекселерин багай ажиллап, хожудан турар буюрулгелер, хестер болгаш унестоктар бистин обла-ста ам-даа бар.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилеринн хү-лаагелсиз болжа, улетүр болгаш транспорт буюрулге-рин буюрун оонаалдарын бүгү көргүзүлөр талазы-биле күсөөлөш турарын чеди алыр, буюрулгени өстүрерин ишти кулазыларын илередири, соци-алист чарыштын калбак ботту болурун, буюрул-генин мурнакчыларын болгаш чарышчыларын дуржулазын илдепкелч дугаалаар болу. Коммунист күш-ажилды бригадаларын болгаш шалычыларын амыралын илдепкелч өөренир болгаш калбаа-биле чырылар херек.

Областа, хоорайда-даа баз көдээ-даа улетүр бу-дурүлгелерин, чурталаа бажынарын, шкөөлөзүн, эмиселерин, кулдура-чырыдышкын албан чедерин турарын улуз программаны боттанып турар. Ажил-чын болгаш көдээ корреспондентилерин хулаагел ху-лаагелсиз болжа, тулааларын боттарынын доктамаа хайгааралынын адалга тургузары, тулау шолу буру-зунге ажилда тода организациялар дөш демсележ механизирин буюручүлүг ажилдары, тулау турар тулааларын ажилга-даа өй-шаанда дугаарын чеди алыр, төгөлчөкч чорукта удуз курунине херекчи-лерин камгы чарыдарын дөш демсележир болу.

Совет улуустун материалдыг чагай чорун болгаш амыралынын кулдурутуп денелен улам ийи бедиринин калбак программанын партиязын XXI съездизинин шиитпирлеринде төлөвлөш. Хоорайнын болгаш көдээ ажил чоннарын кулдура-амырал керегелдерин эки хандыра дугайында доктамаа са-гы салышынын партия, совет, ажил-агыл болгаш профессионал организацияларын ажил-чорудулаа-рынын чутула талааларын бирээ болуп турар бистик парлаггазы, ажилчын болгаш көдээ кор-респондентилер ажил чоннарын кулдура болгаш амырал негелдерин эки болгаш четке хандыра дөш шкөөлөзүн, кулдура албан чедерин, эмисе-ге албан чедерин, амырал-хандырылга буюрул-гелерин ажилы ажилдеринге хой чүдөдөр кылып болу болгаш кылыр ужурут.

Партиянын XXI съездизин бистин бүгү идеолоттүг ажилыны ажилдерин сорулгаларын салган. Ажил-чы чоннарын коммунист буюа кижилеринин бүгү чедиктерин улам илдепкелч ажилдары эргежок чугула, буруу-даа идеологиянын артыкчыларын удуз демселег, совет Төрүн муртка кызыгаар чок бедир-нерин, СССР-ниң улаустарын акы-дуума байыра-лынын болгаш пролетарж интернационализмин бую-рун ажилчы чоннарын кижилеринге парлаггазын болгаш радиоууз ролун бүгү хемчег-биле бедидер херек.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерин ийи-чээшкени болжа, социалист демократизмин ажил-чы чоннарын уукутса чок өзүп турар чогадыктын илдепкелч, бедик мерелдеринин, коммунист тур-гузушкунун чедикшилеринге оларын эч чок со-нуургалдынын тода илдершилерин бирээ бол-ду. Ажилчын болгаш көдээ корреспондентилер ажил-чорудулазы уукуса болдунары-биле улуз ажил-чы чедир деп чагай чутула-биле сийиккен. Олар күш-ажилды коммунист бую-биле көөрүнү улетер-чизин көргүзөр ужурут.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер болжа, помчукчулар-биле массалыг ажилга, буюрулгелерге, колхозтарга, совхозтарга, СТС-терге болгаш МТС-терге ажилчын, көдээ корреспондентилер кесектерин тургу-зар, рейдлер болгаш көрүлгелер чорудар талазы-биле солун

Шээр малдын уксаазын экижидеринче

Чээ-Хал районун «Тийсгел» колхозун шээр малдын уксаазын экижидеринче чамдык хөмөгдөрлө чорудун келген. Артельде 992 баш чартай нарын дүштүг хойлар бар, ооң ичинден 312 хойну тускайлап үсөтөн. Ооң өскөдөрү алаа хойлар-биле холушкас турар.

Алаа шонкарлар-биле кады нарын дүштүг 28 кошкар бар. Андаа 15 кошкарны сазын азыры негетинип турар. Ангор уксааздан хай-нагтаган 237 өшкүр баш бар, чамдык-даа болза, олар тускай үстүмзөн. Хой ажылын хөжүдөр төлөдө четир санын калжыларын тудары чугула, 24 кыштагынын 9-зунга чаа калжылар тутунган турар.

Хой ферманын хойжулары боттарын күжү-биле бирээинге-ле 500 хой кирер 3 калжыларын, оон ичинде даш-биле 2 калжыны туду-лап шиптирлерин. Хойларын дүштүг, элтирер көвүдери-биле оларын ажалдап, оларды-дышкынын улам-на күштедери чугула.

А. ДОРЖУНАЙ.

Колхозтун хойжуларында

Сүт-Хал районун «Бора-Тайга» колхозунун шээр мал ферманын өргөдөлчү эш Биче-оол СЭК-ниң XXI съездинин шиптирлерин ферманын бүгү хойжуларына ко-даннар аайы-биле таныштырган. Хойжулар съездинин материалдарын таныштырган, хойну баш са-нын өстүр, оон продуктузун кө-вүдери таламы-биле хүлээгелери-ни алганар.

Олар өстүгү чаагыларда көшкөн, шээр малды организмде оларда-лап турар. Марта баштайгы төрөө 1435 хойларын бүгү хураганна-ры, 246 өшкүрүн шиптир алай-лары бүгү мейиш. Эштер Дагба, Дамдын, Серен чаа төртүгүн ху-раганнары чамдык-даа хорамча чокка алган.

Н. НӨН-ОЛ.

Танды районун «Революциянын чалбыжы» колхозу амы-агый ар-телинин саалчыны Б. Л. Бунина бодунга быгылаан инектеринин бирээинден-не 1995 килограмм сүтү саап алган.

Чурукта: К. Л. Бунина.
Фото: С. Феонистовуу.

КОЛХОЗТА ЧАА ТУДУГ

Бич-Хем районда «Искра» колхозу амы-агый артелинин баш-таар чери 50 олтутуг уруглар ислини тудар дугайында шиптир-ли үндүргөн, ам черек кырында боттандырып өгөлөн. Бичин уругларга чаагайжып кылдырган ислини бо чамдык июль айга чедир тудуп бээр даш туугулар эштер Шкренко, Козлов, Фо-галы болгаш өскөдөр-даа чүткүлдүг ажалдап турарар.

Чурукта: уругтар ислинин тудууну чоруп турары.
Сөзү болгаш фото: А. Есипенкоуу.

ҮШКҮ УЛДУНУН ТҮҢНЕЛИ

Бай-Тайга районун Дөң-Терек 7 чыл школанын үшкү улдуну өөредилге түңнел эртен бирги чартык чылга болзарга чамдык че-лишкенин билдире. Чыжылар-ге, 2-ти улдунда шолонгон өө-редилге шыкары 75 хуу турган болза, үшкү улдунда 88 хуу болган.

Школада четин класс эки түңнелде көргөсөн. Ол классын 2-ти улдунда 2 кижиге багыт өө-редилге болгаш кошкы өөреникчилер-биле немде кичээлдерин үргүлчү чорудуп келгеннине түңнелде ам багыт өөредилгедиги кижиге чок. Ол ышкыш 5-ки болгаш 2-ти класстар 2-ти улдунда болзарга багыт эвес көргүдери чепин алганар. 4-к класстарын башкылары Зоя, Манга олар ала-нелер-биле ажалды эки чорудуп, немде кичээлдерин кы-лап келгеннине түңнелде че-лишкенин билдире.

5-7 класстарда тыва тыл, ли-тература башкыны эш Хуреш-оол-дун башкалар турар эртемнине багыт демектиг өөреникчилер чок боон, эки түңнелде чепин алган.

Идыг болза-даа четпестерни ба-за оон каап болбас. Илангы өөредилгени амырал-биле хол-баштырар айтырыг бисте ам-даа эки түгүстүмзөн. Күн-ажыл а-чээлинге хөргөсөр, чазанынчыг херек мийн материалдары чок. Ол ышкыш туду чорудуу хаарымы.

хал хирөөлери, маскарлар дөш оон-да өскө херекселер бисте шуут чок. Чугаа 4 хире хаарымыга, 2 хи-рөө бар. Ол ышкыш күн-култура-нын инзы-бүгү херексели бисте база чок. Бо материал болгаш чет-чир санын херексел чоруп өөрени-чилерин күн-ажылга чамдыкты-рылазынга шиптир калып турар.

Бисте биологиянын тускай эртем-ниг башкыны бар-даа болза шко-ланын туржугаа үчүстүгү чок, ту-руп-даа көрбөз. Амгы үеде өө-реникчилер күн-ажыл кичээлин фер-маларга барып, алаа эрттирип ту-руптар, ол кончуг эки өгөлөн.

Моон сонгар шак ол дуржугаа үчүстүгүн дерип тургузары чугу-ла дээрин утуп болбас. Шолонгон түрөдөр комитети-биле башкыларын харылааы ам-даа чорудуп негелдизинге чедир тур-густуулаан. Өөреникчилерин ба-гай демектер ап турарын, олар-нын инзы-хенин ала-нелерин та-лазында четпес хандырып тура-рын болдурбас дөш класс башкы-лары, дирекция чери төрөдөр ко-митетинге кошкы дуулааымын ту-руптар. Моон сонгар үстүнде четпестерни чок кылар дөш, че-дин алган четпестерини улам быгылааы дөш ажалдап ужу-рут.

Д. БАЙЫР-ОЛ.

ХУУЧУЛАР ХУРААЛЫ

Сесеринг сельпозунун хуучулар хураалы чокта чаа болган. Эртен өчүттүгү үеде сельпо баштаар чери-ни чоруткан ажалын дугайында оон даргазы эш Яхенонун илеткелин хуучулар чугаалажып көргөн.

Улетпур болган аш-чөм бараан-нарынга ажалчы чоннарын хир бүрүдө өсөөлсүк чок өтүп турар херекселдерин хандырып таламы-биле сельпозун ажалдакчыларын өлөң ажалдарын кылганар. 1958 чылда бараан саарылажып панын Сесеринг кооперативчылари 109 хуу күүсөткөн, а бо чамдык баштай-гы кварталында панын хуусаа бе-тинде ажыр күүсөдери чепин ал-ганар.

Сесеринг столовалынын болган идыг хабар баштаар черинде ажал-ы үеде элчон өлжөзөн. Оон-биле чөргөсөтүр, сельпозун ажи-ламында бар четпестерни хуучулар илеткен. Чыжы, Тайга станция-зында, Кара-Сугда магазин өргө-дөлчү эштер Баранова, Селин-чаа чонун херекселдерин ханды-рар дөш кылып ажалдап турар-лар. Илангы эш Селинчаа сөөлү-де арагаан, ажал шакы үер чө-рукту болдурп турар. Ажалда бар четпестерни чайдангы таламы-биле шиптирлөп хөмөгдөрү азырын сельпо баштаар черинден хуучулар негелзөн.

Д. САЛЧАН.

Эът бүдүрерин улам көвүдериинче

Чөөн-Хемчик районун Ленин атыг колхозунда комсомол органи-зациянын чокта чаа болган ху-ралында артель бүдүргөсүнүн че-ди чыл панын хуусаа бетинде күүсөдериинге көвүдөр ажалдар-нын сорулажынын дугайында ай-тырыгын чугаалажып. Болжотуң кол ажылы мал, оон баш санын өстүр, продуктузун улам бедир таламы-биле комсомолчуларын, ажал өскөдөр кыржылган уруг.

Сазынчылар, калжылар бол-гаш фермаларын өскө-даа ажал үчүстөдериинде үлгөйлөп ажалдап турар ажалдар хой. Чедир чамдык баштайгы 1959 чылында Ленин атыг колхоз эът бүдүрерин эртен чамдыкын 1,5 катан көвүдери. Ол сорулажы боттандырыгга ко-мосомолчулар болжотуң ажал-тар мунакчы боаурун хурал дем-дегелзөн.

Комсомол организациянын сек-ретары эш Алашпей, комсомолчулар Анай-оол, Саарбай, Хаваш-оол бол-гаш оон-даа өскө эштер боттары-нын саналдарында 2—2 хаван солдарын, элзэн каш дагаларын өстүрүп семирткеш, эът белетке-линге кийирерин хүлээгел. Патриот-чу ол саналдарын хурал бүгү дөткөз болгаш колхозтун бүгү ажалдарын алаа кыржиринче кы-гырган.

Н. ДЕСПИЖЕН.

Сүт-Хал районун «Бора-Тайга» колхозунун келтигүн Монгуш Кы-зыл-оол 1958 чылда 125 гектар шолонгон үзгүн үчүстүгүн суггарып турган. Күзүн ол үчүстөткан кон-чуг эки дүштүг, бир гектардан-на 29 центнерин ажал алган. Эш Кызыл-оол бедик дүштүг дөш де-мектеге хамарыштыр бо чымы ба-за хой күштү үндүргөн болгаш бо чымын улам-на хой дүштүгү азы-рын кызыр мен деп ол чугаалап ту-рар.

Чурукта: Монгуш Кызыл-оол.
Фото: С. Феонистовуу.

Быш белеткелинин үчүстөгүнче сагыш салыр

Бистин областа чаа улуг туду-ларын бирээин болур Ак-Довурак-тын даг дүгү комбинатынын ту-дунга хөргөсөр иш материалдарын белеткөөр үчүстөгү Чөөн-Хем-чиктин Чыргакы бажыга тургус-кандан бээр ам чыл чедир турар. Идыг ажал белеткөөр турар ажал-чынын саны өскөн. Идыг турбуже, иш белеткелинде ажал-чынын ортузунга партиянын масса-политтиг ажалды кулу дөткөдө тургускан.

Иш белеткелинин үчүстөгү ажал-чынын партиянын културтуг хөргө-дөлчү хандырып дугайында ком-бинаттын администрация чери ба-зында партия организациянын сагыш салбай келген. Иш белеткел-дерин ажалдап, чурттан турар черин радиожаулаа, кино көрүдө-ли-биле ажалчыларын ханды-раа, иштин чөмөгүнө иштин органи-зациядан, лекция болгаш бөсө-

лазар ховар болуп турар. Ажалчыларын ортузунга по-литтиг-кижизилде болгаш култура-массалыг ажалды шак-ынчаар кулу дөткөдө тургускан түңнелде чамдык ажалчылар арагаан, ажал шакы үер чорук-тарын болдурп турар. Илангы иш белеткелдерин бригадир Н. Полунин болгаш механик М. Лу-нев сөөлү үеде үргүлчү арагаан, ажал шакын үзүп турга, үчүстө-түң ажалын эш Н. Чижик оларын-биле өгөтөжип келген.

Иш белеткелинде ажалчылар-нын ортузунга ажалды күштедир-ери, оларын културтуг хөргөдө-дери хандырып комбинаттын ад-министрация черинден, иш пар-тия организациядан болгаш СЭК-ниң Барыш-Хемчик райко-мундан негетинип турар.

Т. ЧАМЫРАЙ,
С. СЕРИН-ОЛ.

Арагачы, самчыгдыкчы

Танды районун «Совет Россия» колхозунун бухгалтер Михаил оон-даа ажалы харылаага чок бо-луп, иштин хөргөсөлүн самчыгдып турар. Эртен чамдык ноябрыда колхозчуларын күн-ху-неринге төлөсир 1200 рубльди болдур шиптөгөн. Ол, район төвүчө болган санында-ла арага-лап турар.

Болжоту гостиницадан кирген ажалы баа хуурунда ажалдап. Эртен чамдын өткөдүн ол кылып шыдааан, чугаа активтерин кү-жү-биле өткөт кылдыган. Артель-

дин сак-хөмү сандаргай байлаа. Колхозчулар ажалдарын төлө-вирин ай санында ажалдап, ову чугаа ажал-биле төлөөр апарган. Илангы сак-хөмү байлаан шиптир чорудууды негетинип келген, идыг турбуже, бухгалтер-ниң чаа ажалы-биле кылган ажалы барык чок. Арагаалар чоруга ол көвчүг туралыг. Бухгалтер ажи-лынга оон турар, турбазынын ду-гайында айтырыгын шиптирлөөр херек.

Ч. МАДЫР-ОЛ.

Спорт ажалын организастаары чугула

Өвүр районун «Коммунизмче орук» колхозу ажал-агый артелини күн-култура ажалы моон муруну-ла чылдарда чоруп чоруп турган. Илангы-даа сөөлү үеде ол ажал-ды харылаап килжир-даа тымыла-бастан. Спорттун «Урожай» эл-пур нияталы-даа, ДОСААФ эге организастаары-даа ол ажалды хол-га албас апарган.

Биске бо кыжын шыдыра, бо-орук» колхозу ажал-агый артелини күн-култура ажалы моон муруну-ла чылдарда чоруп чоруп турган. Илангы-даа сөөлү үеде ол ажал-ды харылаап килжир-даа тымыла-бастан. Спорттун «Урожай» эл-пур нияталы-даа, ДОСААФ эге организастаары-даа ол ажалды хол-га албас апарган.

Д. НЫЗЫЛ-ОЛ.

Идегелди хандырып шыдааан

Сүт-Хал районун «Алдан-Ма-дыр» колхозунда эжелге салбыр-нын ажалы сөөлү үеде шуут бак-сыраа, оон өргөдөлчү ажалы ажал-дыр Н. Голубева ажал шакы са-гылаа, туралында ажалын ала хаап каар. Эш дуулаажынын хөргө-сөлчү килжирин шолонгон ба-жыг чамында манап, кылашажы турун эскерип болур.

Эжелге салбырын ажалын идыг четпестерин көдө Совет ге-ре тура-ла хөмөгү алай турар. Идыг ажал-бүгү ажалдарын эже-рин кончуг ховар. Эш илангы баш-нын ажалдарын эже-рин чок. Болжотуң ам ажалы-биле 30 ки-лометр ажыр район төвүчө чоруп ужура таваржып турар.

Эш Голубева чокта чаа бир бү-дүн ажал хүнүг үсөтөн, Барыш-Хемчик районче болуп ажи-лаа хууза хөмөгү кылып чорон. Ол фельдшер чугаа ажалынын хары-лаага чок эвес, а ажал килжирге эжелге эвес, чалжары ажалы фа-ктылары баа бар. Бир катан болжоту-чу О. Чалжары калжы ажалы бөөрү эш Шалдан-оол машина-биле 200 метр хире черден чалаа баага шуут ойталап каан.

«Иркакы Костромалдан келген би-чин уругну хөмөгү ап, калжылар болза, оон сагыш-сетилинге багыт чөмө кире бөөр» дээр шипи эвес хөмөгү көдө Советтин ажалдары-нда баа бар.

О. БОРАШ.

Бонтуг кудуктар

Барыш-Хемчик районун МТС дөткөдөрүнө иштин ажалдап турары беш кудуктар бар. Оларын калжып, ажалдаа килжирген баа-дыга хой чылдар эртен болза-даа, оон аксын каап, ажал-шөвөр кал-жалтар килжир ажалдаа чедир тымылаа. Чалжы кудуктарын бирээинге бир элчир кижиге бөргөн турда алаа зарын-даа килжир таварышкан, ушутуп алган.

Час дүжүн келген-даа болза, кудуктарын, оон чамында овалан-ган бонту аштар, ажалдар дөш чурттакчылар сагыш салбай турар. Суур Сөөдө ол дугайын боду-байн турар.

Н. СЕРИН.

Суур чаагайжыдылазынче кичээнгей салыр

Эрши районунун төвү Эрши суур сөөлү чылдарда элчон өскөн, чаа бажынар чыл бүрдө ажалдап килжир турар. Идыг болза-даа, рай-он төвүчө чаагайжыдылаа бааа болжотуң ажалын оон өгөдөсүндө ховдуп келген.

Район төвү чаагайжыдып, по-гаанчылар дугайында айтырыг суурун партия, совет болгаш ажал-агый организастаарын хүн бүрдө кичээнгейин төвүчө турар ужурут.

С. КОМБУ.

Пассажирлерин негелдизи

Чөөн-Хемчик районунун төвү Ча-лаан ховар илангы сөөлү чыл-дарда ажал салжылар, чурттакчы-ларын саны өскөн. Илангы ховар иштин пассажирлер ажалы-ларын автобусту тургулар дугайында айтырыг Чадаан АТБ-ынын мурунга пассажирлер хой улаа тургузуп келген. Илангы, ук айтырыг ага чедир шиптирлет-кензөн.

Ховар иштин пассажирлер ажалы-ларын автобусту тургулар дугайында айтырыг шиптирлөөр үеи келген.

Д. САҢЫ-БАДРА.

Парламентин маан чагааларын изи-биле

Улуг-Хем районун Шагаан-Арыг ховарда черлек ыттар бөд-дүн дугайында кыды корреспондент эш М. Багадай редакцияга бижээн. Ол дугайын редакция Шагаан-Арыг ховартуускога меледиз.

Ажалчы чоннар депутаттарын Шагаан-Арыг ховар Советтин күүсөмунун секретары эш Бонда-репанин редакцияга дындааы болза, черлек ыттарын узуулаа таламы-биле күүсөмуну илангы кү-сөдир шиптирин хүлээп алган.

КОНСУЛЬТАЦИЯ

Тоолай ажылын хөгжүдөр дугайында

Эът бүдүрер таламы-биле немде куралыр болур тоолай ажалын хөгжүдери СЭК-ниң XXI съезди-нин шиптирлеринде баа чугу-лап айткан. Тоолайнын эди ала-дангы шынарымын болгаш хоолу-зун таламы-биле дагаа эжелге дөткөсөр. Оон кежи-биле ажал-бү-дүрү улуг өргөткөп хөмөгү кылар болгаш чок дүгүн аргыг мате-риалыга ажалдап.

800 грамм тоолай эди (дириг дөң-биле) күрүнеге дужаага 1 кг инек эдиинч орунга саап алыр. Тоолайнын келжын шынарында ха-марыштыр белеткөө организаста-лары 25—35 болгаш 45 рубль-деге алыр.

СЭК-ниң дөткөсөрүндө 70 че-дир ажал-бүдүрү уксаалыг тоолай-ларын өстүрүп турар. Олар шиптир ай-ыда дүштүг келтип, чокка дүштүг келтип болгаш чөмөгү келтип дөш бөдүрткө дуулааттар. Тус чер-ниң байдалдарын болжотуң бүдү-рерин көвүдери таламы-биле со-ругаларын өөренип көргөн, бис-те областын колхозтарында, сов-хозтарында өвүдө дүштүг келтип уксаалыг тоолайларын өстүрүп эң ажалдык болур. Оон кежи эки бол-ган элге дириг дөңжөн аар. Ве-нанчы ак-бора, улуг-ак, улуг-бора болгаш «Фазан» дөш ишкы у-сааларын намыннан хамарыш-тыр дириг дөңжөн 4,5-тен 8 кг чедер, оларын бирээинде 6—8 оолдарын бээр.

Тоолайларын өстүреринге чамдык оончулар

Ортумак боттук уксааларын кыс тоолайларын 4—5 ай намыда 2,0—2,8 килограммдан эвес эвес дириг дөңжөн турга, улуг чаагы уксааларын кыс тоолайларын 5—6 ай намыда 3,5—3,9 кг дириг дөңжөн турга, а ажалы кыс тоолайларын 6—7 ай намыда баштайгы өдөржөдөгө кирер. Бир эвес эдөржөдөгө ишын организаста-лаар болза кыс тоолайын чылда беш катан оолдары болгаш 30—45 чедир оолдарын ал болур. Немдиз эжеринге 3—4 харыг кыс тоолай-лар артык ажалдык болур, оон соонда оларын ажал тоолайлар-биле солдур херек. 8—10-баш кыс тоолайлар бүрүзүгө-ле бир эр тоолай турар болгаш оолдашкынын чамдык урга чорудары-биле эжер-жөдөгө 5-6 хун иштинде чор-ука чоругу. Эдөржөдөгө кыжы үеде хүлээ 11-ден 3 шаку чедир, а чамды үеде эртен эрте болгаш эже-жө чорудары чугула.

Уре-төдүг амыралчы байда-лыг бедир сорула-биле бир бай-далга өстүргөн (чыжы, чамды үеде) кыс тоолайларын өскө байдалга өс-түргөн (чыжы, кыжы үеде) эр тоолайлар-биле эдөржөдөгө чоругу. Чок хан-түрөдөштер өстүрер чир-кустан чайдан төлөдө, эр тоолай-ларын өскө ажал-агыйлар эжеп солдуртуп турары чугула.

Тоолайнын бөөс чорупу үеи 48—50 конук болур. Төрүтүгүне че-дир 4-5 конук бургутар кел-

канын иштин арылаа, дезинфе-кциялап, саваа азы ситен-биле арыг чамдыгын салган, алаа уа кылып бээр. Кыжы үеде клетканын хава-ларын чамдылап, иштинге уялыг өрөдөй кылар. Уялыг иштинге эжеп дүк дөш ышкыш чымчак чө-дөр дөжөри улам эки. Тоолай 10—20 минута иштинде төрүтөр. Мас-карлар оолдашкынын үеинде дөжү-рийлажынын тургулар. Дөжү-рийлай болза клеткага улаан дашкаар-лай берген чаш тоолайларын оон иштинге болуп сазыр болгаш тоолай оолдарын эмирден бө дөжөн хайгаарал бээр хүлээгелз.

Тоолай оолдарын болгаш илерин баштайгы хүннерде эжаары Төрүтүгүн чаш тоолайларын тускай журналга бижир. Олар не-лап калжар эш турарыне улуг хайгаарал салыр. Ишын эш алган болза дүгү-бир дески, ишти тодуг, бодуну хөмөгү борбак болгаш уа-зынга ол шөдөн чыдар. Бир эвес эмнеэн болза оон дүгү үтүреш, иш-ти долу эвес болгаш уа иштинге сөөп, дөжөнүр алаар. Ол үеде не-зинин сүдүн баа хынан бээр.

Сүдү эвеш тоолайларын эки чөмөгү. Бир эвес ол хөргөж бол-за, оон оолдарын чамдыкын өскө сүтүр тоолайга эмирер. Уа-зынга өскө төз чамдыгынын эмир-рер тоолайын клеткадан өскөдөр апарган, дөш өскө тоолайнын оолдарын дүгүн эки арылаа, оларын ол уяга салган, уямы ол эмирер тоолайнын чөмөгү-биле дү-дүл каар 15—20 минута болган-

да эмирер тоолайын уязынга эжээр. Бир эвес ол эмирер болза өскө тоолайга чамдыгы апар.

17—20 конук намыга чедир чаш тоолайларын иштин сүдү-би-ле, а оон соонда өскө чөм-биле чөмөгү. Бир ай четкенде олар боттары чөмөгүн шыдаптарар.

Оолдашкынын бөвүдери деп бо-лаар болза, төрөн соонда 1-2 хон-ганды тоолайларын эдөржөдөгө бээр. Оолдашкынын бөвүдериинде час-кы-чайгы үе таарымчалыг, ишын чаш тоолайларын азыраагына чык-кы өртөктүг ногаан чөмөгү бар болур.

Тоолай оолдарын өстүрер Оолдашкынын арызын чокуш-лаар дөш, тоолай оолдарын 28—29 хонганды негизге эмирден бээр, а оолдашкынын уадыр дөш, эмирден 30—40 хонганды оок-садыр. Илангы баштай күжү шырактарын эмирден үндүрер, а конжакта оон идыг 5—10 хон-нукта баа эмирер. Эмирден иштин үндүргөн тоолай оолдарын иштин арылал дезинфекциялап, чөмөгү-ге, суггарыга хөргөсөлдер-биле дөжөн клеткаларга болгаш тускай ууттерге ажаар. Тоолай оолдарын тус-тус клеткаларга 2—3, бөдү-дүл болза 10—15, а тускай уут-бүрүзүгө 20—25 чедир тургу-тар. Өдөржөдөгү дөш, намын чамдык аай кылдыр болгаш ар-кызын барымдаап үер. Чаш тоолайларын хүнде 5 улаа чөмөгү. Төз алыр-биле үеде ажалыга арыштыр алыр тоолайларын 3 ай намында өгөлөн тускай клеткаларга тургузуп, чөмөгүлгөн күштедирер.

Чамды үеде тоолайларын кол чөмөгүлгөн ажал-бүрү жөк

